

Тема 3. Економічна система суспільства

- 3.1. Економічна система : її сутність та структурні елементи.
- 3.2. Типи і еволюція економічних систем.
- 3.3. Закономірності та особливості розвитку перехідних економік.
- 3.4. Економічні реформи в Україні

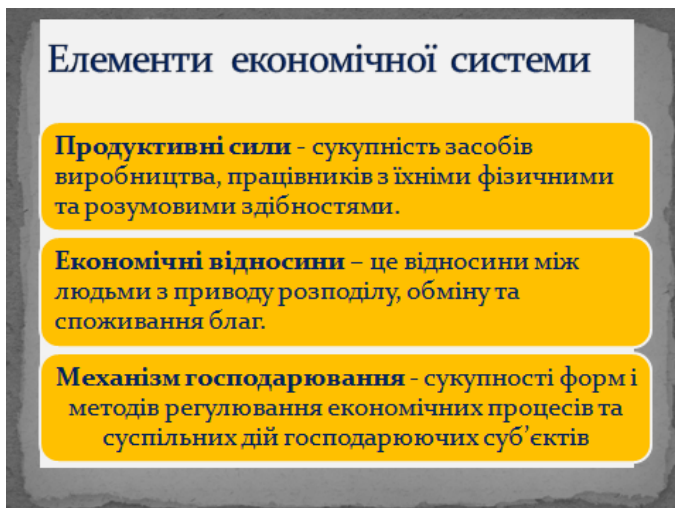
1. Економічна система : її сутність та структурні елементи.

Система - це сукупність певних елементів або підсистем і зв'язків між ними, якій притаманні такі ознаки цілісності, як організованість, наявність інтегративних властивостей і функцій, саморух і мста.

Економічна система - це сукупність всіх видів економічної діяльності людей у процесі їх взаємодії, спрямованих на виробництво, розподіл, обмін та споживання товарів та послуг, а також на регулювання такої діяльності відповідно до мети суспільства.

Відомий американський економіст П.Самуельсон визначає будь-яку економічну систему, незалежно від її соціально-економічної форми, як таку, що має відповідати на три запитання: Що? Як? Для кого?

Економічна система має забезпечувати не лише теоретичну відповідь на ці запитання, але й реальні економічні дії, щоби сприяти найбільш повному задоволенню потреб людей в умовах обмежених ресурсів і виробничих можливостей.

Основними структурними елементами економічної системи є продуктивні сили, техніко-економічні відносини, виробничі відносини, або відносини власності і господарський механізм. Кожний з названих елементів є складною підсистемою, котре складається з певних складових частин і взаємозв'язків між ними і розвивається відповідно до спільних для всієї економічної системи законів, а також з особливими для даної підсистеми своїми законами і суперечностями.

Система продуктивних сил включає засоби і предмети праці, людей, які приводять їх в дію, форми та методи організації виробництва, використовувані людьми сили природи, науку та інформацію. Продуктивні сили становлять матеріально-речовий зміст економічної системи, є найважливішим показником і критерієм досягнутого нею рівня науково-технічного прогресу і продуктивності суспільної праці.

Техніко-економічні відносини формуються і розвиваються в процесі взаємодії відносин спеціалізації, кооперації, комбінування, концентрації виробництва, обміну діяльністю між людьми та інші.

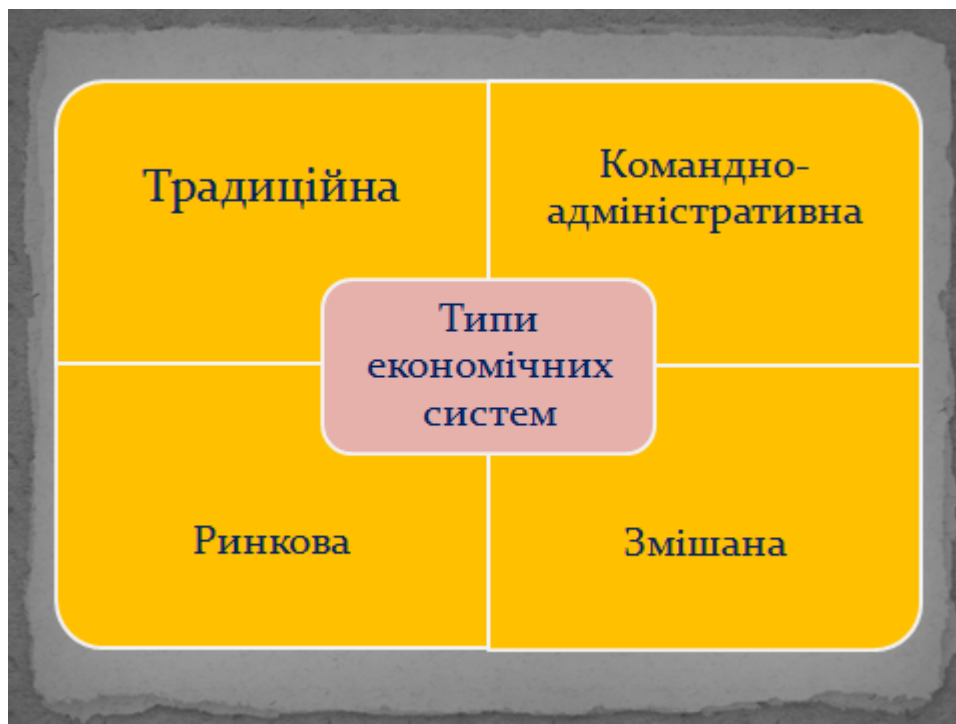
Найскладнішим елементом економічної системи є виробничі відносини, або відносини власності. Окремими елементами виробничих відносин виступають відносини між людьми в сфері безпосереднього виробництва, в обміні, розподілі і споживанні. Домінуючими є самі перші.

Якщо розглядати відносини власності то їх елементами виступають відносини між людьми з приводу привласнення робочої сили, засобів виробництва, створеного продукту, досягнень науки, насамперед у формі патентів, ліцензій та інших видів інтелектуальної власності, інформації, результатів впровадження найпередовіших форм і методів організації виробництва тощо.

Господарський механізм - це механізм, за допомогою якого здійснюється регулювання економічної системи, це сукупність форм і методів регулювання економічних процесів та суспільних дій господарюючих суб'єктів на основі використання економічних законів, правових норм і законодавчих актів.

Господарський механізм є, по-перше, механізмом використання об'єктивних економічних законів; по-друге, механізмом розв'язання суперечностей економічної системи; по-третє, функцією реалізації відносин власності; по-четверте, механізмом узгодження економічних інтересів.

2. Типи і еволюція економічних систем.

Більшість економістів характеризують економічні системи як форми господарювання за формою власності на засоби виробництва і за способом координації та управління економічною діяльністю.

Первіснообщинній системі, господарствам рабовласників і феодалів була притаманна натуральна економіка, тобто такий тип організації виробництва і координації економічних зв'язків, коли люди виробляли продукт лише для задоволення своїх власних потреб. Кожне господарство було замкнутою системою організаційно-економічних відносин, відокремленою від інших, існувало за рахунок власних виробничих ресурсів з метою самозабезпечення всім необхідним для життя. На основні запитання

(що, як і для кого) відповідали власники господарств, орієнтуючись на внутрішньогосподарські потреби, традиції та звичаї.

Окремі вияви натуралізації економіки існують і в наш час у вигляді автаркії — господарської політики фірм, регіонів і навіть держав, спрямованої на створення замкнутого господарства, розрив традиційних господарських зв'язків зі своїми партнерами. За деякими оцінками, в середині XX ст. в натуральному і напівнатуральному виробництві у країнах, що розвиваються, працювало близько 50—60% населення. Однак у сучасному суспільстві переважають зовсім інші економічні системи. Розглянемо їх.

Командна економіка (командно-адміністративна, соціалістична, планова). Ця модель економічної системи була втілена в колишньому СРСР і країнах соціалістичної співдружності та зберігалася до початку ринкового реформування їх економіки.

Командне господарство характеризується: 1) одержавленою суспільною власністю практично на всі матеріальні ресурси; 2) централізованим регулюванням економіки на основі державних директив і планів; 3) централізованим розподілом матеріальних ресурсів між підприємствами; 4) одержавленням робочої сили: централізованим вирішенням питань підготовки і використання працівників окремих професій на підприємствах, у регіонах; застосуванням примусових методів активізації працівників, а в недалекому минулому СРСР — наявністю навіть таких архаїчних типів експлуатації людини людиною, як античний ("табірна економіка", де в окремі періоди радянського режиму експлуатувалася праця 11—14 млн чоловік, або 25% зайнятих у галузях матеріального виробництва) і кріпосницький ("казармена економіка" для 35 млн селян та близько 3 млн спецпоселенців), як наслідок — відсутністю матеріальної заінтересованості більшості працівників у результатах своєї праці; 5) централізованим регулюванням виробленого національного продукту, встановленням обов'язкових співвідношень і основних народногосподарських пропорцій; 6) існуванням величезного бюрократичного апарату управління.

Отже, суспільне виробництво регулюється з єдиного економічного центру, який ототожнюється з державою та її управлінським апаратом. Останній бере на себе всі повноваження верховного власника засобів виробництва.

Звичайно, командна економіка має і певні позитивні риси. До них належать: можливість комплексного використання ресурсів у виробництві; повна зайнятість працездатного населення; спрямованість виробництва на забезпечення населення товарами першої необхідності; можливість значної економії виробничих витрат (зниження собівартості продукції) в умовах концентрації виробництва на великих підприємствах і контроль з боку державних органів; безплатність багатьох послуг у сферах охорони здоров'я, освіти, культури, спорту тощо.

Однак все це не вирішує основної економічної суперечності командної економіки — між формально-юридичною рівністю всіх працівників як співвласників засобів виробництва і дійсним економічним привласненням окремими представниками суспільства — державними органами та управлінським апаратом. Безпосередній виробник матеріальних благ за такої системи може бути тільки імітатором економічної активності. Неминучими стають здобуття доходів без будь-якого зв'язку з результатами праці, "тіньова економіка", нерегламентоване підприємництво. Деякі трудові колективи застосовують економічні страйки.

Поступово стає очевидним, що подальше функціонування виробництва й існування суспільства в цілому неможливі без реформування економічної системи у напрямі її демократизації, насамперед шляхом індивідуалізації і персоніфікації відносин власності.

"Чисто" ринкова економіка ("чистий" капіталізм). Її основними принципами є: 1) приватна власність на матеріальні ресурси і вироблену продукцію; 2) свобода вибору і підприємництва, а саме: споживача — у визначенні того, які товари і послуги має виробляти економіка; фірм-виробників — у виборі сфери діяльності, придбанні матеріальних ресурсів, наймі робочої сили, організації виробництва і збуту товарів, розподілі доходів тощо; власників ресурсів — у

розпорядженні ними; 3) особистий економічний інтерес, відповідно до якого діє кожний економічний суб'єкт і який є основною рушійною силою всієї економіки; 4) конкуренція як суперництво між учасниками ринкового господарства стосовно кращих умов виробництва, купівлі та продажу товарів; 5) господарські ризики: а) загальноекономічного характеру, які можливі внаслідок поточної господарської ситуації у країні та окремих галузях; б) політико-правового характеру, зумовлені діями уряду, міжнаціональними конфліктами, страйками тощо; в) виробничого характеру на рівні підприємств; г) комерційного характеру як результат зміни господарської кон'юнктури, цін, валютних курсів, інфляції тощо; 6) ціноутворення як основний координаційний механізм економіки, через який реалізуються рішення покупців і продавців.

Отже, ринкова економіка не потребує спеціального керівного органу, який би визначав, що виробляти і де брати ресурси, а це означає мінімум державного втручання.

Суто ринковою економікою раніше традиційно вважали економічну систему США. Проте аналіз сучасних відносин власності й управління свідчить, що вона є скоріше теоретичною моделлю, ніж реальністю. В чистому вигляді ринкової економіки не існувало і не існує в жодній країні світу.

Змішані економічні системи.

Більшість розвинутих країн мають змішані економічні системи. Їх суть полягає в тому, що на мікроекономічному рівні відносини регулюються економічними законами ринку, а на макроекономічному — законами держави. Економічними функціями держави при цьому є:

1) підтримка конкуренції і вільного підприємництва шляхом створення необхідної правової бази та захисту ринку від можливих проявів монополізму;

2) розподіл доходів на основі принципів ринкової економіки—за власністю на ресурси (матеріальні і трудові) при одночасному державному регулюванні нерівності розподілу економічними

методами (через трансфертні виплати, систему оподаткування, регулювання цін, контроль за доходами і т. ін.);

3) забезпечення повної зайнятості;

4) боротьба з інфляцією, стабілізація грошового обігу;

5) реалізація програм економічного зростання;

6) виробництво товарів першої необхідності, контроль за виробництвом з урахуванням зовнішніх чинників та ін.

Проте змішані економічні системи окремих країн мають свою, інколи навіть досить істотну специфіку.

Економіка узгоджень.

Останнім часом багато хто із зарубіжних учених звертають увагу на соціально-економічний розвиток у напрямі від ринкової економіки до змішаної, а далі — до економіки узгоджень.

Концепцію "економіки узгоджень" було розроблено у країнах і для країн Скандинавії на основі спеціальних досліджень: з питань політики заробітної плати — в Данії; споживчого попиту — в Норвегії. Висновок науковців полягав у тому, що головним регулятором економічних зв'язків і прийняття рішень з фундаментальних економічних питань у наш час стали переговори (узгодження), які доповнюють ринкове регулювання економіки.

Найбільш очевидними вони є на ринку праці, де шляхом узгоджень між працівниками (профспілками) і роботодавцями регулюються рівень заробітної плати, тривалість робочого тижня, відпусток та інші питання. Таким самим чином між приватними фірмами і державою погоджуються інвестиційні проекти.

У переговорах беруть участь:

а) політичні формування — громадські комісії і комітети, які створюють для формулювання проблем і рекомендацій щодо здійснення необхідних заходів;

б) наукові організації — інститути, які вивчають зміст об'єкта переговорів;

в) організації з проведення переговорів — постійні чи сформовані у разі потреби;

г) арбітраж — приватні або напівгромадські інститути, які займаються розв'язанням спорів і накладанням санкцій у разі порушення узгоджень.

Моделі змішаної економіки та економіки узгоджень часто називають "соціальним ринковим господарством". Його мета — досягнення високого рівня добробуту для переважної більшості членів суспільства в умовах економічних свобод і на основі конкурентного ладу.

Термін "соціальне ринкове господарство" запропонував А. Мюллер-Армак для характеристики форми переходу від воєнної, надцентралізованої економіки Німеччини до мирної. Однак з часом це поняття перетворилося на концепцію нового економічного ладу для ФРН, яку і було реалізовано у 50-х роках.

Основними елементами сучасної структури соціального ринкового господарства вважають:

1) конкурентний лад, заснований на приватній власності на засоби виробництва;

2) ринок як координуючий механізм і регулятор господарської діяльності;

3) домогосподарства та фірми (промислові, сільськогосподарські, торговельні, банківські та ін.) як основні господарючі суб'єкти;

4) принципово нову роль держави, яка забезпечує і контролює загальні умови нормального функціонування ринкового господарства, сприяючи зменшенню соціально-економічної нерівності різних суспільних груп за допомогою грошово-фінансової стабілізації, певної політики у сферах оподаткування, ринку праці, освіти, соціального страхування і т. ін.

Еволюція економічних систем як форм господарювання тісно пов'язана з проблемою стабільності економічної системи.

Зовнішня стабільність, на думку відомого німецького економіста В. Ойкена, полягає в центрально-керованому господарстві. Навіть за умов повної відсутності економічної рівноваги система не відчуває внутрішньої потреби у змінах: рівновагу замінює механізм примусу. Тривалому збереженню такої тенденції сприяє і бюрократія.

Внутрішня стабільність існує: 1) в індивідуальному господарстві і підтримується діями власника; 2) за досконалої конкуренції, що сприяє рівновазі економічного процесу автоматично за допомогою цінового механізму.

3.Закономірності та особливості розвитку перехідних економік.

Еволюцію економіки можна уявити у вигляді циклічного процесу руху економіки від одного сталого (урівноваженого) стану через період його порушення та відновлення на якісно новому рівні до другого сталого (урівноваженого) стану. Тому важливо розрізняти два основні типи стану економічних систем:

- сталий (урівноважений) стан, коли функціонують зв'язки та елементи, що становлять зміст системи;
- перехідний стан, коли старі економічні форми відмирають і з'являються нові, що становлять основу економічної системи, яка за р оджується.

Перехідна економіка — це особливий стан економічної системи на етапі її становлення (еволюції до зрілого врівноваженого стану) і реформування (еволюції до нової економічної системи, до нового врівноваженого стану).

Циклічність економічної еволюції обумовлює періодичність настання перехідних станів економіки. При цьому про перехідну економіку можна говорити, спираючись на різні класифікації економічних систем, що їх було розглянуто в попередніх розділах цієї теми, тому що перехідна економіка — це проміжний стан економіки, період перетворення, трансформації, наприклад, традиційної економічної системи в ринкову (функціональний підхід до класифікації економічних систем); індустріального суспільства в постіндустріальне (критерій класифікації — ступінь індустріально-економічного розвитку); феодального способу виробництва в капіталістичний (формаційний підхід).

Зміст перехідної економіки виявляється в її основних рисах.

Перша — несталість стану. Важливо знати, що вона може бути притаманною і зрілому станові економіки, але це несталість функціонування, коли зміни є засобом досягнення мети системи, забезпечення її врівноваженого стану. Несталість перехідної економіки — це несталість розвитку, коли зміни спрямовані на підвищення несталості системи, що існує, на її поступове перетворення на нову систему.

Друга — суперечливість. Елементами перехідної економіки можуть бути економічні форми, притаманні і старій, і новій системам; крім того, особливе місце належить перехідним формам, які є виявом трансформації систем. Саме перехідні форми, що в подальшому перетворюються на елементи нової системи, характеризують спрямованість перехідних процесів.

Третя — альтернативний характер розвитку. Несталість, суперечливість обумовлюють певну варіантність перехідних процесів. Як приклад досить вказати на численність моделей перехідної економіки в постсоціалістичних країнах. Внаслідок альтернативності перехідної економіки правомірним є питання про ймовірність повернення до старого стану. Важливо пам'ятати, що несталість та альтернативність — це риси певної стадії еволюційного економічного циклу, стадії трансформації старої системи в нову, тому просте повернення до колишнього стану суперечило б змісту суспільної еволюції.

Четверта — історичність, яка виявляється у певній специфіці перехідних процесів у різних країнах, що пов'язано з соціально-політичними, економічними, національними, культурними та іншими особливостями регіону, країни, особливостями певного історичного періоду перетворень.

Основні риси перехідної економіки зумовлюють специфічні закономірності її розвитку: з одного боку, інерційність — збереження у перехідній економіці старих економічних форм, що свідчить про спадкоємність еволюційного процесу; з другого — інтенсивність розвитку нових форм як виявлення необоротності трансформаційних процесів у суспільстві.

Еволюційний економічний цикл містить різні типи перехідної економіки. Залежно від масштабів та характеру перехідних процесів можна виділити: локальну перехідну економіку, коли трансформаційні процеси притаманні окремим країнам та регіонам, і глобальну перехідну економіку, що охоплює всі країни, людство в цілому.

Важливо також розрізняти природно-еволюційний тип перехідної економіки і реформаторсько-еволюційний тип, коли природно-еволюційні процеси прискорюються або гальмуються реформами, що здійснюються в умовах перехідної економіки. Наприклад, російська реформа 1861 року, яка скасувала кріпосне право, була спрямована на прискорення природно-еволюційного переходу країни від традиційної економіки до ринкової.

Сучасна економіка України є перехідною економікою реформаторсько-еволюційного типу, в межах якої відбуваються перехідні процеси від неринкових до ринкових господарських форм.

В Україні на цей час здійснюється перехід до економічної системи, за якої ціни, що формуються під впливом попиту та пропозиції, визначають що, як, для кого, де виробляти та як розподіляти вироблене.

З'ясовуючи специфіку процесів становлення ринкової системи в Україні, слід зазначити, що особливості перехідного процесу в нашій країні обумовлені насамперед:

- історією ринкових реформ в Україні;
- стартовими умовами перетворень в Україні;
- впливом сучасних тенденцій розвитку світового господарства

4.Економічні реформи в Україні

Визначені вище особливості сучасної перехідної економіки України зумовлюють зміст ринкових реформ, спрямованих на трансформацію економічної системи командного типу в ринкову систему. Однак формування ринкових відносин не є кінцевою метою

перехідних процесів. Мета трансформації — досягнення макроекономічної стабілізації та економічного зростання на базі всебічного розвитку ринкового механізму розподілу та використання економічних ресурсів суспільства.

Досягнення макроекономічної стабілізації за умов перехідної економіки України є складним трансформаційним процесом, в якому можна виділити два взаємопов'язані етапи.

1. Початковий етап, що має такі завдання: по-перше, подолання кризових явищ, неминучих за умов відмирання старої системи (інфляція, бюджетний дефіцит та ін.); по-друге, створення передумов для виникнення ринкових господарських форм — ринкова лібералізація економіки. Тривалість початкового етапу залежить від глибини кризи та ефективності стабілізаційної політики держави. Для України початковий етап характеризується дуже глибокою кризою (економічною, політичною, соціальною), що значно ускладнює трансформаційні процеси. Вирішення завдань початкового етапу дасть можливість створити передумови для здійснення наступного етапу трансформації.

2. Стабілізаційний етап — етап створення ефективної ринкової економічної системи, що складається з двох основних фаз: фази становлення ринку, в умовах якої створюються основні інститути ринкової економіки, та фази структурних перетворень (структурного коректування), коли під впливом нових ринкових чинників перетворюється відтворювальна структура економіки. Необхідність одночасного здійснення обох фаз зумовлена тим, що криза перехідної економіки України є не тільки частиною промислового циклу, а й кризою економічної системи в цілому. За цих умов макроекономічна стабілізація означає насамперед подолання кризи, що диктує необхідність як створення ринкових структур, так і здійснення структурного коректування економіки з одночасним техніко-технологічним оновленням усього виробництва. При цьому вирішити завдання стабілізаційного етапу можна тільки на основі досягнення мети початкового етапу перехідних процесів.

Першочерговим завданням початкового етапу в Україні є досягнення грошової стабілізації: значне зниження інфляції,

скорочення дефіциту державного бюджету на основі подолання незбалансованості його доходів та витрат, стабілізація обмінного курсу національної валюти. Для вирішення цих проблем необхідно встановити суворий контроль за грошовою емісією, державними доходами та витратами, створити ефективну банківську систему.

Без грошової стабілізації неможлива реформа ціноутворення як початковий етап ринкової лібералізації економіки. Річ у тім, що у зв'язку з ліквідацією державного контролю за цінами і скороченням бюджетних субсидій, які підтримували необґрунтовано низькі ціни на окремі товари, відбувається ринкова лібералізація ціноутворення, що, як правило, на початковому етапі за умов надмірної ліквідності зумовлює значне зростання цін. Тому вирішення завдань грошової стабілізації сприятиме досягненню мети ринкової лібералізації — формуванню механізму ринкового ціноутворення, в основі якого — співвідношення попиту та пропозиції.

Оскільки функціонування ринкового механізму ціноутворення можливо лише у конкурентному середовищі, на початковому етапі трансформації здійснення ринкової лібералізації спрямовано на створення системи конкурентних ринків на базі роздержавлення та демонополізації економіки, реформи зовнішньоекономічних відносин. У процесі ринкової лібералізації мають також створюватися інститути ринкової інфраструктури.

Ринкова лібералізація на початковому етапі трансформації обов'язково призводить до падіння обсягу виробництва і як наслідок — до безробіття та зниження доходів населення, адже в перехідній економіці на цьому етапі немає ефективних ринків чинників виробництва. Наприклад, посилення залежності цін від ринкових факторів призводить до того, що собівартість продукції багатьох підприємств вище, ніж її ринкова ціна, що й зумовлює скорочення виробництва, зменшення робочих місць. Падіння виробництва неминуче на початковому етапі також у зв'язку з роздержавленням та демонополізацією економіки, оскільки створення ефективних господарських суб'єктів ринкової системи потребує часу. За цих умов

важливим завданням початкового етапу перехідного періоду є формування дієвої системи соціального захисту.

Важливо зазначити, що для України у зв'язку з гіпертрофованим розвитком першого підрозділу суспільного виробництва, наявністю великої кількості підприємств ВПК, відсутністю підприємницького середовища внаслідок майже 100%-ного одержавлення економіки ринкова лібералізація — процес особливо складний, хворобливий, але й необхідний, бо є відправним моментом здійснення глибинних ринкових перетворень перехідної економіки на стабілізаційному етапі.

Фаза становлення ринку передбачає здійснення інституційних перетворень, які забезпечують формування фундаментальних засад ринкової системи: приватної власності, економічної свободи вибору, приватних економічних інтересів, конкуренції, суверенітету споживача, системи ринків, економічних контрактних відносин (договір).

Більшість економічних рішень у ринковій системі є результатом свідомого вибору суб'єктів підприємницької діяльності, які діють у правовому режимі приватної власності, що і становить зміст економічної свободи вибору. Приватна власність — це основа реалізації контрактної форми економічних відносин, завдяки якій економічна свобода господарських суб'єктів реалізується, з одного боку, в можливість та необхідність брати взаємні зобов'язання щодо проведення економічних операцій і, з другого боку, в обов'язок їх виконувати відповідно до договору. Таким чином забезпечується ефективний механізм досягнення цілей господарських суб'єктів в умовах конкуренції.

Оскільки перехідна економіка України успадкувала від командної системи державний сектор, що охоплював понад 90% суспільного виробництва, формування ринкових принципів господарювання на стабілізаційному етапі трансформації виявляється насамперед у формуванні господарських суб'єктів ринкових економічних відносин: по-перше, за умов приватизації державні підприємства перетворюються на суб'єктів підприємницької діяльності, які діють в умовах правового режиму

приватної власності; по-друге, внаслідок роздержавлення створюються умови для виникнення нових господарських суб'єктів, адекватних ринковій економічній системі. Важливо зрозуміти, що приватизація є лише початковим етапом формування ефективних суб'єктів ринкових економічних відносин.

Не менш важлива постприватизаційна, економіко-організаційна реструктуризація господарських товариств, організованих у процесі приватизації державних підприємств, мета якої створити приватного власника економічних ресурсів, зміцнити його економічну свободу та відповідальність.

Завданнями фази становлення ринку є також створення адекватного ринковим інститутам правового середовища, що захищає права приватної власності та регулює ринкові відносини, здійснення реформи управління, формування ефективних інформаційних систем.

Ефективне функціонування ринкових інститутів спирається на відтворювальну структуру економіки, що відповідає принципам ринкової системи, створення якої є завданням фази структурних перетворень (коректування) стабілізаційного етапу.

Структурне коректування — це найскладніша макроекономічна проблема перехідної економіки України, оскільки необхідна не просто реорганізація виробництва, а подолання значної структурної незбалансованості народного господарства, глибокої економічної кризи.

Перехідна економіка України успадкувала від командної системи переважний розвиток галузей першого підрозділу суспільного виробництва (виробництво засобів виробництва, переважання продукції групи А у загальному обсязі промислового виробництва, значний ВПК, нерівність техніко-технологічного рівня галузей і окремих підприємств, поєднання у народному господарстві доіндустріального, індустріального і постіндустріального технологічних способів виробництва). Більше того, на початковому етапі перехідних процесів відбувається поглиблення структурної незбалансованості, що зумовлено зруйнуванням єдиного

економічного простору, порушеннями територіального та галузевого розподілу праці, фінансовою дестабілізацією, гальмуванням інвестиційного процесу. Тому перетворення економіки командного типу на ринкову потребує кардинальної зміни пріоритетів у формуванні структури економіки як у виробничому, так і в інституційному аспектах.

Першочергового розвитку потребують галузі II підрозділу суспільного виробництва — виробництво предметів споживання, необхідна конверсія ВПК, припинення державної підтримки збиткових та нерентабельних підприємств, всебічний розвиток виробничої, інформаційної та соціальної інфраструктури. Водночас необхідно подолати нерівності техніко-технологічного рівня різних секторів економіки і всередині кожного з них відповідно до сучасного рівня розвитку продуктивних сил, що потребує значних довгострокових капіталовкладень. Важливо зазначити, що розв'язання проблем структурної незбалансованості безпосередньо пов'язано зі створенням необхідних умов для розвитку інвестиційних процесів, стимулювання приватної інвестиційної діяльності, залучення іноземних інвесторів.

Структурне коректування дасть змогу відновити порушений взаємозв'язок між виробництвом та споживанням, перейти від "виробництва для виробництва" до виробництва, спрямованого на платоспроможні потреби, задоволення попиту.

Слід пам'ятати, що при здійсненні програми структурного коректування неможливо уникнути негативних наслідків: банкрутство збиткових підприємств, припинення діяльності значної кількості підприємств важкої промисловості, скорочення робочих місць і пов'язане з цим зниження життєвого рівня. Тому структурне коректування є не тільки найбільш складною та тривалою фазою трансформації, а й найбільш хворобливою, що потребує створення ефективної системи соціального захисту.

Результатом структурного коректування є раціоналізація народногосподарських пропорцій у розподілі матеріальних, трудових, фінансових та інших ресурсів відповідно до законів ринкової економічної системи, що буде об'єктивною базою

досягнення макроекономічної стабілізації та економічного зростання.

ТЕСТИ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

Суспільний лад та його компоненти

Вивчення економічної теорії передбачає творче осмислення рушійних сил суспільно-економічного прогресу, а це потребує визначення його матеріальних засад і ролі в ньому суспільного ладу та економічного устрою і значення взаємодії їхніх компонентів.

Рис. 3.1. Суспільний лад та його компоненти

Економічна система

Економічна система - одна з підсистем суспільства, яка інтегрує в собі сукупність усіх компонентів економіки, природне середовище і економічну діяльність людей, спрямовану на виробництво, розподіл та споживання матеріальних благ та послуг. Це форма конкретизації способу виробництва, яка характеризує зміст, структуру продуктивних сил і виробничих відносин.

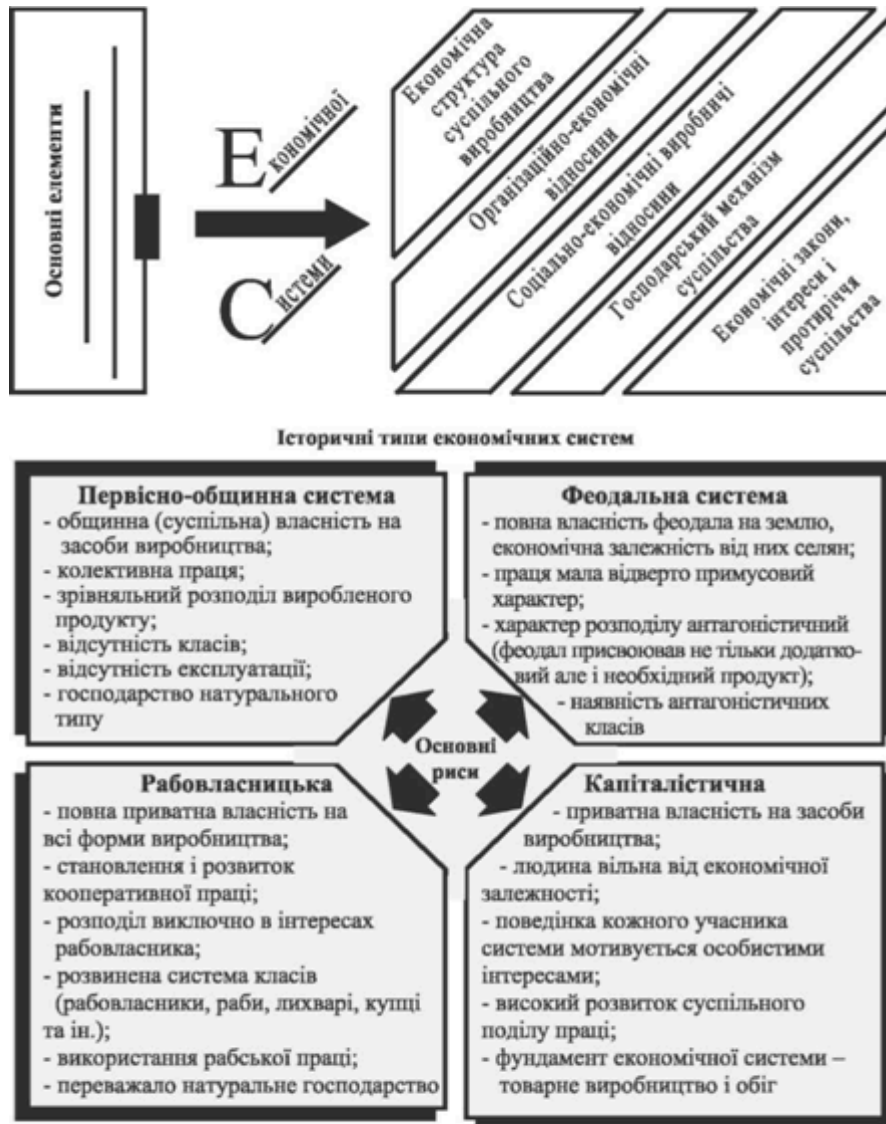

Рис. 3.2. Економічна система

Типології економічних систем у сучасній економічній літературі

Наявність багатьох економічних укладів і систем, їхнє зближення і конкуренція - це закономірний процес розвитку суспільства, який відображає тенденцію підвищення ролі загальноекономічних, загальноцивілізаційних факторів у людському бутті.

Рис. . Типології економічних систем у сучасній економічній літературі

Економічне зростання та його типи

Економічне зростання - умова процвітання будь-якої економічної системи. Економічне зростання характеризує цілі економічної системи.

Рис.. Економічне зростання та його типи

Запитання для самоконтролю

1. Що таке економічна система?
2. Які ланки має економічна система?
3. У чому полягає сутність економічного змісту продуктивних сил суспільства?
4. Розкрийте структуру соціально - економічних відносин.
5. Які основні рівні економічної системи?
6. На чому ґрунтується механізм взаємозв'язку економічної системи?
7. На яких принципах ґрунтується класифікація економічних систем і типологія їх?
8. Суть традиційної економічної системи.
9. Суть ринкової економічної системи.
10. Соціальна система.
11. Які показники характеризують економічне зростання в країні?

12. Які фактори слід вважати такими, що характеризують екстенсивний тип економічного зростання?